

azt parancsolja, hogy a szülők összes gyermeküket — nemcsak a legidősebbet, sőt, a 17. század végén már a lányokat is — felkészítsék az életre. Ezt a felkészítést magától értetődően az iskola biztosítja" — foglalta össze gondolatmenetét Aries (313. o.).

Az évek során nemcsak történészek, pedagógiai kutatók, hanem szociológusok, pszichológusok is bekapcsolódtak abba a vitába, amelyet a tanulmány kiváltott. A sokszor jogos, főképpen történeti módszertani ellenvetéseket tartalmazó kritikák (pl. a különböző társadalmi osztályok nem elég differenciált kezelése) ellenére programadónak tekinthetjük Aries tanulmányát és remélhetjük, hogy a magyar nyelvű megjelenés a neveléstörténészekhez is közelebb hozza a család- és gyermekkortörténetet. Rajtuk kívül haszonnal és élvezettel forgathatja Aries könyvét mindenki, aki szeretné jobban megérteni a gondjaira, nevelésére bízott gyermeket.

Szabolcs Éva

ALAIN RAULT

ÉCHECS ET DIFFICULTÉS SCOLAIRES (ISKOLAI NEHÉZSÉGEK ÉS KUDARCOK)

Paris, 1987. Presses Universitaires de France, 125 oldal

A címben szereplő écheç szó 'bukás'-t is jelent, de 'kudarç'-cal fordítom, mert amit a szerző elemez, az sokkal több az elégtelen osztályzatnál. Rault, aki lélektani kutatásokat folytat és professzorként lélektant tanít, ebben a munkájában a kudarcok okozta tanulmányi akadályoknak és nehézségeknek a könyv szerény terjedelméhez mérten széles körét vizsgálja. Kutatási eredményeket ismertet és összegez, a magáét és másokét. Van miből válogatni: napjainkban több tudányszak keresi szorgalmasan az iskolai kudarcok okát. Ideje, hogy ez a munka hazánkban is nagyobb lendületet kapjon; nálunk a múltban a tudományos tényfeltárást jókora részben azzal helyettesítették, hogy a kudarcok miatti felelősséget igyekeztek a pedagógusokra hárítani. A könyv számos megállapítása számunkra kisebb-nagyobb mértékben új és igen tanulságos.

Mindjárt az elején például az a megállapítás, hogy a tanulmányi kudarc relatív fogalom. Ki mit értelmez kudarcnak? A gyöngye érettségi minősítés kudarc az értelmiségi fiúnak, mert veszélyezteti a továbbtanulást, de siker az iskolázatlan munkás főiskolára, egyetemre nem gondoló gyerekének.

A kudarc igen gyakran a tanuló tehetetlensége a tanulás rendjével (tehát nem a tanulnivalóval) szemben. Minden gyereknek ugyanazt és ugyanannyi idő alatt kell megtanulnia, holott a szükséges idő tekintetében nagyok az eltérések; a gyöngé tanulóknak tekintélyes része eredményesen dolgozna, ha több idő állna rendelkezésére. Az átlagtanuló, akihez a tantervet szabják, a valóságban nem létezik, csak statisztikai fikcióként. Ezen a gondon még keveset segítettek. A Franciaországban gyakori évismérlés a korrekciónak nem a kívánt módja. A mi közoktatásunk, mint tudjuk, már felismerte a bajt, de a tanulóközösségen belüli súlyelosztással próbálja kiküszöbölni, ragaszkodva továbbra is az egységes menetütemhez, ezt nevezik differenciálásnak.

Nagy a gyerekek közötti különbség az iskolaérettség időpontja tekintetében is. A törvény értelmében mindegyiknek azonos életkorban kell megkezdeni az iskolát, Franciaországban 6 évesen, jóllehet az anyakönyvi életkor nem határozza meg a mentális fejlődést. Van olyan gyerek, aki már négyévesen elkezdhetné az olvasást, de olyan is, akinek még a hetedik év is korai. Magyarország és több más ország kormánya bizonyos rugalmasságot tanúsít ebben a tekintetben, de olyan messzire nem mehet, amennyire Rault megállapításai szerint kellene; a nagyon különböző korú gyerekek együttes nevelése, iskolázása alig elviselhető szervezési nehézségekkel járna. Alain Rault is csak általánosságban jelenti ki, hogy a nem megfelelő mentális korban kezdett iskolai tanulás a korai és elhúzódó nehézségek egyik fő oka.

Valószínűnek mondhatjuk azonban, hogy nem az iskolakezdés idejének gyakorlatilag igen nehezen megvalósítható variálása lenne az orvoslás módja (a skandináv modellben is egységesen a 7. a kezdés éve), hanem a tagoltabb, változatosabb tanítási rendszerű és szervezésű iskola. Erre vonatkozóan azonban nincs egyértelmű megállapítás a könyvben, talán azért, mert a szerző nem akar konkrét iskolaszervezési ügyekkel foglalkozni.

Az esélyeket illetően Rault a társadalmi helyzetet és környezetet tartja elsődlegesnek az öröklési tényezőkkel szemben. Figyelemre érdemes vélemény ez napjainkban, amikor megint egyre hangosabban bizonyítják, nálunk is, az értelmi fejlődés genetikai meghatározottságát. (Ennek a recenzióknak a szerzője két olyan francia könyvet ismertetett eddig a Magyar Pedagógiában, amelyek húsz százalékos vagy még kevesebb fontosságot tulajdonítanak a szociális tényezőnek: 1986: 140—143., 1986: 462—464. o.) De a társadalmi determináltság szerepének értékelésében mértéket tart. Éppen ennyire meghatározónak látja az iskola előtti tanulást. Minthogy főként az elemi iskolákat veszi tekintetbe, megállapítása teljesen logikus és elfogadható, megfelel a tapasztalatoknak is. Az óvoda készíti elő — jól vagy rosszul — a gyereket

az olvasásra. Az olvasás megtanulásában mutatkozó kisiskolás nehézségek hosszú időre, még a középiskolai tanulmányok korában is, nagyon komoly hátráltatói lehetnek az eredményességnek.

A könyv második része azokkal a gyerekekkel foglalkozik kutatások ismeretése és esettanulmányok formájában, akik egészségi okok vagy lelki sérülések miatt viaskodnak nehézségekkel. Ez a rész nem szól közvetlenül a pedagógusokhoz, hiszen az ő kötelességük csak a baj tüneti felismerése, a diagnózis és a terápia a pszichológusok, az ideg orvosok, a gyermekorvosok feladata. Mégis tanulsággal lehet olvasni: megdöbbenve vesszük tudomásul, hogy a léleknek és a gyermeki múltnak milyen mélyeibe nyúlunk vissza azok a vékony gyökerek, amelyeken a veszélyeztető élmények felszívódnak a személyiségbe.

Rault munkája egyszerű, de igen jó szintézis. Hazánkban is egyre több a családi, egészségi, pszichikus nehézségekkel küzdő iskolás; természetes, mert sokkal többen járnak iskolába, mint régen, és a zavarok most felszínre kerülnek, míg a hajdani iskola nem sokat törődött velük. Lehet ugyan, hogy a sérült vagy nehezen boldoguló gyerekeknek csak a száma növekedett, az iskolásokhoz vagy a korcsoportokhoz viszonyított aránya nem, de a gyakorlatban ennek kevés a jelentősége: ha, mondjuk, tízezerrel több az ilyen gyerekek, kamaszok száma, ez a százaléktól függetlenül tízezerrel több gond az iskolának, az egészségügynek, a mentálhigiéniával foglalkozó szakembereknek és a szociálpolitikának. Érdemes tehát hazánkban is felhívni az ifjú korosztályokkal foglalkozó szakemberek figyelmét arra, hogy mi történik az iskolai kudarcokkal és nehézségekkel kapcsolatosan a nagyvilágban.

(A könyv az Országos Pedagógiai Könyvtár szerzeménye.)

Bán Ervin

REVOLUCIJA – ISZKUSZTVO – DETI (FORRADALOM – MŰVÉSZET – GYEREKEK)

Szerk.: N. P. SZTAROSZELCEVA

Proszvesenyije, 1987. 240 oldal

A fenti címmel a moszkvai Proszvesenyije kiadó tette közzé második, bővített kiadásban azt a dokumentumgyűjteményt (bő és tanulságos jegyzetapparátussal, V. A. Razumnij összefoglaló-elemző utószavával), mely tájékoztat az 1917-től 1923-ig terjedő időszak szovjet-orosz esztétikai neveléséről. A kö-